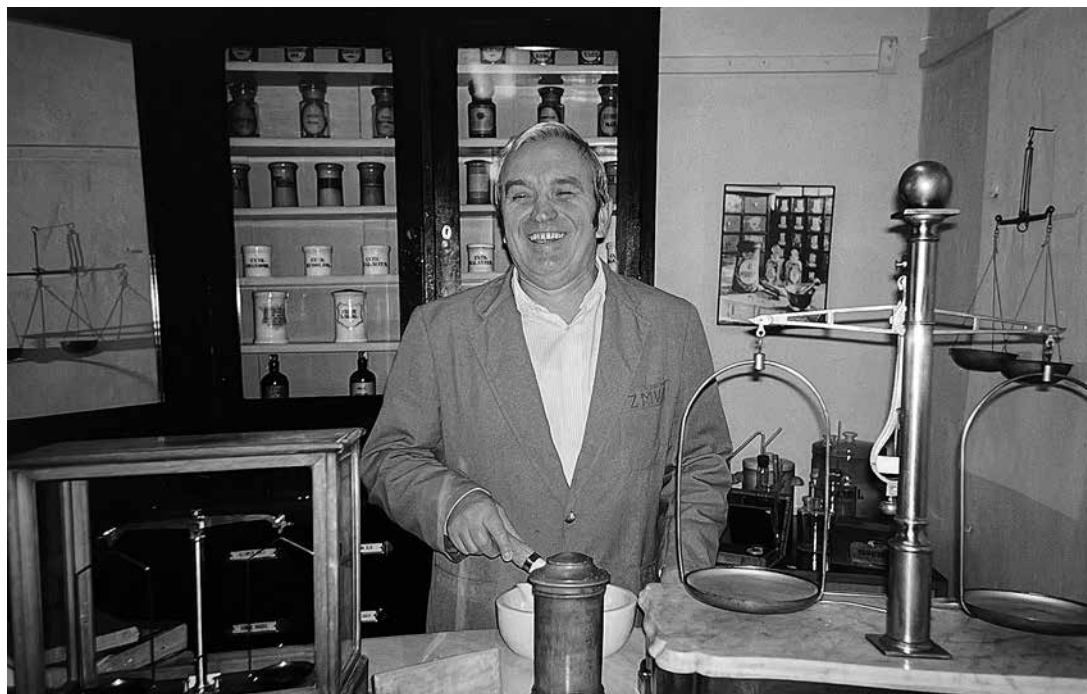

IN MEMORIAM: STJEPAN HAJDUK (Jalševac, 19. kolovoza 1939. – Čakovec, 6. kolovoza 2023.)

IM 55, 2024.
IN MEMORIAM

DORA KUŠAN ŠPALJ □ Arheološki muzej Zagreb, Zagreb

KARLO IVANEK □ Varaždinske Toplice

sl.1. Stjepan Hajduk ispred Staroga grada u Varaždinu ranih 1990-ih godina. Fotografirala supruga Katarina Borko.

sl. 2. Stjepan Hajduk na otvorenju izložbe u povodu obljetnica ljekarništva u Varaždinskim Toplicama 2000. godine. Fotografirala supruga Katarina Borko.

sl. 3. Stjepan Hajduk na lokalitetu u parku u Varaždinskim Toplicama (lijevo ing. Pokos, desno ing. Ž. Babić), 2001. godine. Fotografirala Dorica Nemeth-Ehrlich.

sl. 4. Stjepan Hajduk s prof. Marcelom Gorencom na lokalitetu u parku u Varaždinskim Toplicama 2006. godine. Fotografirala Dorica Nemeth-Ehrlich.

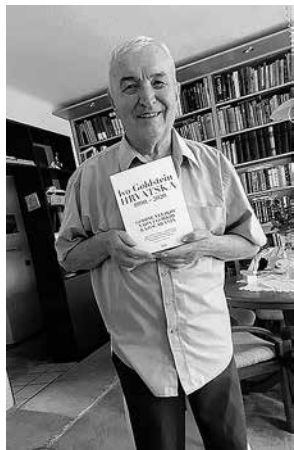

U kolovozu 2023. godine, u 84. godini života, zauvijek nas je napustio prof. Stjepan Hajduk, povjesničar i dugogodišnji ravnatelj Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice.

Rođen je 19. kolovoza 1939. u Jalševcu kod Varaždinskih Toplica. Nakon završene osnovne škole u Svibovcu i Varaždinskim Toplicama te gimnazije u Varaždinu diplomirao je povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Nakon završetka studija devet je godina radio kao profesor povijesti u osnovnim školama u Svetom Đurđu i Drnišu.

Od 1972. radi u Muzeju Varaždinske Toplice (Muzej od 1980. nosi naziv Zavičajni muzej Varaždinske Toplice), u kojemu ostaje do 2004. godine, kada odlazi u mirovinu s radnog mjesta višeg kustosa i dugogodišnjeg ravnatelja.

Nakon preuzimanja Muzeja početkom veljače 1972. krenuo je uređivati i proširivati prostor, a od 1974., u suradnji sa Specijalnom bolnicom za medicinsku rehabilitaciju Varaždinske Toplice, pokreće projekt izložbene djelatnosti pod nazivom *Galerija Varaždinske Toplice*, s ciljem prezentacije umjetničkog amaterizma i mladih, još neafirmiranih umjetnika s prostora sjeverozapadne Hrvatske.

sl. 5. Stjepan Hajduk, posljednji rođendan 2022. godine. Fotografirala Adrijana Višnjić Jevtić.

Tim projektom, ali i brojnim drugim izložbama koje je organizirao tijekom svoga radnog vijeka (katkad i desetak u godini), Varaždinske Toplice su dugi niz godina bilježile iznimno posjećena redovna kulturna događanja koja su svojom kvalitetom nadilazila lokalne i regionalne granice. Prof. Hajduk je, posebice u radu *Galerije Varaždinske Toplice*, pokazivao svoju nesebičnu narav jer je sva umjetnička djela koja je osobno dobivao na dar ostavljao Zavičajnome muzeju Varaždinske Toplice, što je postao temelj Likovnog fundusa Muzeja s više od 380 djela.

Uvijek je isticao važnost uloge koju Muzej ima u zajednici kao prostor dostupan publici, pogotovo najmlađima. U tom je smislu bio jedan od pionira muzejske pedagogije pokrenuvši suradnju sa školama, o čemu govori i njegov članak objavljen u *Školskim novinama* 28. ožujka 1972. pod naslovom „Inicijativa iz Muzeja Varaždinskih Toplica – Širom otvorena vrata suradnje”. Neprestana suradnja sa školama, radnim organizacijama i lokalnom zajednicom odražavala je stajalište prof. Hajduka o tome kako kulturne institucije koje su financirane javnim novcem moraju društvu to vraćati i biti na usluzi članovima svoje zajednice.

Kao seosko dijete Stjepan Hajduk iznimno je dobro poznavao fundus Etnografske zbirke Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice te je u suradnji s etnologinjom Libuše Kašpar, Ljerkom Albus i Anom Mlinar radio na očuvanju etnografske građe, posebice tradicijske kuće iz 1801. godine u kojoj je, prema zamisli osnivača Muzeja mag. Josipa Čabrijana, izložena etnografska zbirka.

Tijekom dugogodišnjeg rada u Muzeju prof. Hajduk objavio je brojne publikacije, stručne i znanstvene radove i knjige s temama vezanima za Varaždinske Toplice te je bio urednik i autor predgovora brojnih kataloga izložaba. U svojem radu od 1972. do 2004. godine sastavio je i 19 svezaka *Dnevnika rada*, koji su svojevrsna toplička kronika i svaka-ko vrijedna ostavština u kojoj je prof. Hajduk kao svjedok vremena, promatrač i kroničar zabilježio događaje koji su velikim dijelom i zaboravljeni u memoriji grada. Iz tog razdoblja mnogi će ga se sjećati i kao „hodajuće enciklopedije” Varaždinskih Toplica, čovjeka koji je nesebično dijelio svoje znanje s muzejskim posjetiteljima.

Svoj rad uvijek je temeljio isključivo na znanstvenim činjenicama nastojeći ih u svojim tekstovima i na izložbama prezentirati na razumljiv način, dostupan širokoj publici. To je proizlazilo iz njegova odnosa prema znanstvenome i muzejskom radu za koji je smatrao da ne smije biti elitistički već mora biti poslanje i zvanje vrijedno kao i svako drugo.

Kao jedini stručni djelatnik Muzeja bavio se svim zbirkama koje Muzej posjeduje, od arheološke, etnografske, kulturno-povijesne pa sve do vrijedne balneološke zbirke, brinući se s velikom pažnjom o svim predmetima i dokumentima. No posebno treba istaknuti njegov doprinos radovima na lokalitetu u parku u Varaždinskim Toplicama, kao i vrlo dobru suradnju sa svim stručnjacima Arheološkog muzeja u Zagrebu koji su vodili istraživanja tog izrazito vrijednog nalaza rimske arhitekture – kupališta i svetišta naselja Aquae lasae.

Kada je 1982. godine u potpunosti bilo prekinuto financiranje radova na tom lokalitetu, upravo je zahvaljujući velikom trudu i požrtvornosti prof. Hajduka lokalitet sačuvan od propadanja. Više od deset godina brnuo se o lokalitetu bez ikakvih financijskih sredstava i organizirao mnoge radove (popravke zaštitnih krovica, čišćenje korova i dr.). Uvijek ćemo se sjećati kako je s veseljem pratio rezultate istraživanja, gostoljubivo nas dočekivao i vrata Muzeja uvijek širom otvarao svim suradnicima i studentima koji su sudjelovali u istraživanjima. Posebno je dojmljiv bio i ured u kojemu je radio – *vuklenek*, kako ga je sam nazivao (uobičajeni kajkavski naziv za oranicu nepravilnog oblika): bila je to uska prostorija puna knjiga i slika, kao svojevrsni kabinet čudesa. Sjećamo se njegovih zanimljivih priča te žara i zanosa s kojim je pričao o pojedinom predmetu ili događaju, dajući im uvijek širi kontekst ne samo kao povjesničar nego i kao osoba koja je sa zanimanjem pratila zbivanja i svijet oko sebe.

Profesor Hajduk bio je izuzetno srdačna osoba, osobito u suradnji s djelatnicama u Muzeju, o čemu još uvijek s radošću i sjetom svjedoče Nada Posavec i Sabina Erženjak, ali i s brojnim kolegama iz drugih ustanova i muzeja, ponajprije s kolegama iz Gradskog muzeja Varaždin i Arheološkog muzeja u Zagrebu. No ono čime se posebno isticao bila je njegova principijelnost u stajalištima i odlukama, pa stoga ne začuđuju mnogima u ono vrijeme neobične odluke poput one kad je 2000. godine odbio priznanje Grada Varaždinskih Toplica (osnivača Muzeja) smatrajući da nije primjereno uzeti nagradu dok Grad u financijskom smislu zanemaruje Muzej.

Jedan od posljednjih projekata na kojima je profesor Hajduk radio prije umirovljenja bilo je sastavljanje i restauracija kipa božice Minerve, nađenoga još 1968. godine u istraživanju svetišta Aquae lasae, za što je uspio osigurati sredstva i organizirati početak radova. Pamtit ćemo s kolikim je veseljem radio na planovima za uređenje prostora za novi postav prilagođen izlaganju skulpture Minerve s postoljem, jedne od najljepših skulptura iz rimskog razdoblja na prostoru današnje Hrvatske.

Odlaskom u mirovinu nije izgubio zanimanje za struku, nastavio je pratiti suvremenu literaturu te provodio dane sa suprugom Katarinom u Čakovcu. Posebno su ga radovale svakodnevne šetnje gradom, čitanje knjiga (posjedovao je biblioteku s više od 2100 naslova) te razgovori i polemike s dragim prijateljima, u kojima se osobito isticao kao sugovornik širokih pogleda na svijet i kulturu kojega odlikuje velika erudicija i načitanost. O tome je na njegovu posljednjem ispraćaju 9. kolovoza 2023. u Nedelišću u svom oproštajnom govoru posvjedočila njegova dugogodišnja

prijateljica prof. Marija Jurše, koju je s profesorom Hajdukom povezivalo 40-ak godina prijateljstva i 50-ak godina poznanstva („otkad ga je kao studentica susrela kako s prof. Gorencom i profesoricom Vikić izlazi prašnjav iz topličkih iskopina“): „Stjepan je bio nevjerojatno duhovit čovjek, svaki put dočekao bi me s nekim neobičnim i nepoznatim povijesnim podatkom, novim vicem ili nekom riječi koju bi izvukao iz nekog svog jezičnog podruma. Stjepan je volio čitati i ta njegova ljubav prema književnosti povezivala nas je. O svemu tome smo razgovarali, ponekad i polemizirali. Ali i to je dio prijateljstva.”

Publicirani znanstveni i stručni radovi prof. Hajduka (izbor)

1972. – „Inicijativa iz Muzeja Varaždinskih Toplica – Širom otvorena vrata suradnje”, *Školske novine* br. 14.
1973. – „Bisag u seljačkoj buni 1755”, *Kaj – časopis za kulturu i prosvjetu* br. 4-5, 122-125.
1973. – „Vračitelj Jakob”, *Kaj – časopis za kulturu i prosvjetu* br. 4-5, 141-142.
1974. – Izložba *Likovni umjetnici Muzeju: Varaždinske Toplice, 5.10. – 20.10. 1974.*, Varaždinske Toplice, Muzej Varaždinske Toplice
1975. – Fabijan Zrinjski: Izložba *Muzej Varaždinskih Toplica*, 26. travnja – 11. svibnja 1975., Varaždinske Toplice, Muzej Varaždinske Toplice
1978. – *40 godina muzeja Varaždinskih Toplica*, Varaždinske Toplice, Muzej Varaždinske Toplice
1978. – „Počeci galerijske djelatnosti Muzeja Varaždinskih Toplica”, *Muzejski vjesnik* 1, 28-31.
1979. – „Proslava 40. godišnjice Muzeja Varaždinske Toplice”, *Muzejski vjesnik* 2, 3-7.
1980. – „Krešimir Filić-borac za istinsku demokratizaciju muzealne djelatnosti”, *Muzejski vjesnik* br. 3, 2-7.
1981. – Stjepan Hajduk, Ante Luetić, „Povijest i razvoj balneološko-medicinske djelatnosti u Varaždinskim Toplicama”, Varaždinske Toplice
1981. – „Za hasen mužev i siromakov horvackoga orsaga (uz dvjestotu obljetnicu došašća doktora Lalangue-a u Varaždin)”, *Godišnjak Gradskog muzeja* br. 6, Varaždin, 55-61.
1982. – „Uz obljetnicu postojanja muzeja Varaždinskih Toplica i 3. obljetnicu smrti njegova osnivača”, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, br. 6, 26-29.
1983. – „Iskustva iz Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice u suradnji sa školama”, *Muzejski vjesnik* br. 6, 3-5.
1985. – „Prilog istraživanju povijesti pučkog školstva u Varaždinskoj županiji”, *Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin* br. 7, Varaždin, 107-119.
1987. – *Društveni život Varaždinskih Toplica do 1941.* Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
1987. – Grabar Željko, Hajduk Stjepan, Varaždinske Toplice, Zagreb, Turistkomerc
1989. – „Sto godina Dobrovoljnog vatrogasnog društva: 1889 – 1989”, Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
- 1995 – *Tri hrvatska grafičara: Menci Clement Crnčić, Branko Šenoa, Tomislav Krizman, iz Kolekcije Ivana Rabuzina* (autor uvoda i predgovora), Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
1995. – *Varaždinske Toplice, kulturno povijesni i turistički vodič* (autori S. Hajduk, K. Matijašec)
1995. – „Prva ograničenja barbirenja u Varaždinskim Toplicama (1820 – 1844)”, *Kaj*, 28 (1995), 65-79.
1995. – *Varaždinske Toplice na kartama i planovima 1639 – 1995*, Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
1996. – *Varaždinske Toplice u djelima likovnih umjetnika*, Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
- 1998 – *Risarski radovi iz 19. stoljeća iz ostavštine topličke obitelji Veronek*, kulturno-povijesna izložba, Varaždinske Toplice, 7. – 31. kolovoza 1998.
1999. – *Japanska umjetnost – drvorezi iz Zbirke Ivana Rabuzina*, Izložbeni salon hotela „Minerva”, 3. – 30 studenog 1999., Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
2000. – Radimir Grdinić, Stjepan Hajduk, *Obljetnice ljekarništva u Varaždinskim Toplicama*, Varaždinske Toplice
2002. – *Izbor iz likovnog fundusa Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice (1988. – 2022.)*, Varaždinske Toplice, Muzej Varaždinske Toplice
- Uvodni tekstovi i predgovori u brojnim katalogima izložaba

Autor i suautor izložaba (izbor)

1974. – Izložba *Likovni umjetnici Muzeju: Varaždinske Toplice, 5. 10. – 20. 10. 1974.*, Varaždinske Toplice, Muzej Varaždinske Toplice
1976. – *Antun Fosić*, izložba slika, Galerija Varaždinske Toplice, 24. travnja – 9. svibnja 1976.
1976. – *Antun Bahunek – retrospektivna izložba*, Galerija Varaždinske Toplice, 28. svibnja – 27. lipnja 1976.
1987. – *Društveni život Varaždinskih Toplica do 1941.*, Varaždinske Toplice, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
1995. – *Varaždinske Toplice na kartama i planovima 1639 – 1995*, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
1995. – Izložba *Tekstilno rukotvorstvo Varaždinskih Toplica* (Stjepan Hajduk, Ljerka Albus), Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, kolovož 1995.
1996. – *Varaždinske Toplice u djelima likovnih umjetnika*, Izložbeni prostor hotela „Minerva”, 10. kolovoza – 10. rujna 1996.
1997. – *Za Valentinoovo s ljubavlju: likovna izložba*, Izložbeni prostor hotela „Minerva”, Varaždinske Toplice, 14. veljače – 9. ožujka 1997.
1998. – *Risarski radovi iz 19. stoljeća iz ostavštine topličke obitelji Veronek*, kulturno-povijesna izložba, Varaždinske Toplice, 7. – 31. kolovoza 1998.
1998. – *Hrvatski crtež iz Zbirke Ivana Rabuzina*, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, 27. rujna – 31. listopada 1998.
1999. – *Japanska umjetnost – drvorezi iz Zbirke Ivana Rabuzina*, Izložbeni prostor hotela „Minerva”, V. Toplice, 3. – 30. studenog 1999.
1999. – *Toplice u perivoju*, izložba fotografija Ante Jaše, Izložbeni prostor hotela „Minerva”, V. Toplice, 6. – 31. kolovoza 1999.
- 2000./ 2001. – Izložba *Obljetnice ljekarništva u Varaždinskim Toplicama: 180 godina priručne i 140 godina javne ljekarne*, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice, prosinac 2000. – veljača 2001.
2002. – *Izbor iz likovnog fundusa Zavičajnog muzeja Varaždinske Toplice (1998 – 2002)*, Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
2003. – *Zapuštene građevine – Varaždinske Toplice i okolica*, izložba fotografija Tomislava Đurića, 16. svibnja – 5. lipnja 2003., Zavičajni muzej Varaždinske Toplice
2004. – *Pogled u prošlost*, izložba slika Ivana Žerjavića, Hotel „Minerva”, Varaždinske Toplice, svibanj – lipanj 2004.

Primljeno: 8. kolovoza 2024.

IN MEMORIAM: STJEPAN HAJDUK (JALŠEVEC, AUGUST 19, 1939 – ČAKOVEC, AUGUST 6, 2023)

Stjepan Hajduk was born in 1939, in Jalševac by Varaždinske Toplice. He took a history degree from the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb and worked for nine years as a history teacher, spending the rest of his working life in the Varaždinske Toplice Local History Museum, founded in 1937 by the well-known apothecary Josip Čabrian as a private collection of the then Chapter Spa Health Resort. The museum was expanded by the opening of an ethnographic collection, and from 1980 it has borne the name Varaždinske Toplice Local History Museum. Stjepan Hajduk worked in this museum as curator and director from 1972, long being the only professional staff member.

Zagreb Archaeological Museum carried out conservation work on and the presentation of the Roman period spa of Aquae Iasae, which was in imperial times a notable health and recreation venue as well as a ritual, cultural and economic centre.

During his career, Hajduk conducted a thoroughgoing reduction and modernisation of the display, while renovating the rooms and inventory as well as putting in central heating. The museum possesses not only archaeological, ethnographic and cultural history items but also an interesting balneological collection, supported by the valuable documentation processed and presented by Hajduk in the light of new scientific discoveries.

He was the creator of numerous exhibitions: “The Social Life of Varaždinske Toplice”, “The Parish Church of the Blessed Virgin Mary of the Holy Rosary in Remetinec near Novi Marof”, “Selection from the Art Holdings of Varaždinske Toplice Local History Museum”, “The Textile Handicrafts of Varaždinske Toplice”, “Varaždinske Toplice on Maps and Plans from 1639 – 1995”. He also authored numerous catalogues and other publications: 40 Years of the Museum of Varaždinske Toplice, Pharmaceutical Anniversaries in Varaždinske Toplice; in collaboration with Ante Luetić, he wrote a small monograph History of the Settlement of Varaždinske Toplice and the Development of Balneological and Medical Activities.

Stjepan Hajduk passed away on August 6, 2023